

POVEZANOST STRUKTURE I SOCIJALNO EKONOMSKOGA STATUSA OBITELJI MALODOBNIH DELINKVENATA S PRIMJENOM INTERVENCIJA INSTITUCIJA SOCIJALNE SKRBI PRIJE SMJEŠTAVANJA MALODOBNIKA U INSTITUCIONALNI TRETMAN

Ljiljana Mikšaj - Todorović
Fakultet za defektologiju
Zagreb

Izvorni znanstveni članak
UDK:376.5
Zaprimljeno: 2. 12. 1994.

Sažetak

Cilj je rada istpitati da li su prema obiteljima malodobnih delinkvenata, smještenih u dom za preodgoj ili prema njima samima, ranije poduzimane intervencije institucija socijalne skrbi, kakve te da li su one u nekoj vezi sa strukturom i socijalno ekonomskim statusom njihovih obitelji. Uzorak čine 172 osobe obaju spolova koje su u dobi između 14 i 21 godine života, u razdoblju od 1982. do 1990. godine bile uključene u institucionalni tretman. U obradi podataka utvrđena je kanonička povezanost između skupova varijabli strukture i socijalno ekonomskog statusa obitelji te varijabli intervencija službi socijalne skrbi. Primjenjena je standardna biortogonalna kanonička korelacijska analiza Harolda Hotellinga. Dobijena su dva značajna kanonička faktora koji ukazuju na to da su prema obiteljima ispitanika, vezano uz njihov socijalno ekonomski status, ranije primjenjivane brojne intervencije institucija socijalne skrbi, ali su se one očevidno pokazale neučinkovitima s obzirom da su se ispitanici nakon toga, zbog težih oblika delinkventnog ponašanja ali i ugrožavajuće obiteljske situacije, našli u domu za preodgoj.

Ključne riječi: malodobni delinkventi, mladi punoljetni delinkventi, intervencije institucija socijalne skrbi, tretman

1. UVOD

Predmetom našeg ispitivanja su ranije poduzete intervencije institucija socijalne skrbi prema obiteljima malodobnih osoba kojima je izrečena odgojna mjera upućivanja u dom za preodgoj. A priori polazimo od konstatacije da su se one, bez obzira na broj i kvalitetu, koji nisu predmetom rada, pokazale neučinkovitima jer je između ostaloga, njihova svrha preveniranje poremećaja u ponašanju djece prema čijim je obiteljima (ili njima samima) intervencija usmjerena.

Zaštita djece i mladeži može se u suvremenom društvu ostvariti raznovrsnim društvenim i pravnim instrumentima, medicinsko-preventivne, socijalne i pravne prirode (Singer i sur., 1980.). Od svih subjekata koji bi u socijalnom prostoru trebali reagirati na poremećaje u ponašanju djece i malodobnika i intervenirati u njihov obiteljski odgoj, samo su službe i institucije socijalne skrbi i organi kaznenoga postupanja, odista usmjereni na takvu djelatnost. Institucije socijalne skrbi dužne su, u skladu sa zakonskim odrednicama poduzimati adekvatne mjere čim do njih dopre glas o takvoj potrebi, odnosno da za malodobnu osobu, zbog njena ponašanja ili prilika u kojima živi, postoji očevidna opasnost negativnog razvoja i nastupa kriminalnoga i drugih asocijalnih oblika ponašanja (Mikšaj, 1982). Kada pojedinac svojim ponašanjem krši pravila ili norme više-manje stalno i tipično, što karakterizira njegov odnos prema sredini, ta ista sredina koja je sastavila norme sada određuje i

sankcije, odnosno poduzima formalno i neformalno, niz zaštitnih i kaznenih mjera kako bi pojedinca devijantnog ponašanja vratila u okvire tzv. normalnog ponašanja, neutralizirala njegove akcije ili ga pak, u krajnjem slučaju, udaljila iz zajednice tzv. normalnih ljudi. To vrijedi općenito, bez obzira na životnu dob (Petak, 1982). No, reakcija društva prema djetetu ili malodobnom pojedincu aberantnoga ponašanja, ima nešto drugačiju konotaciju nego kada su u pitanju odrasle osobe-više je zastupljena pomoć, manje kazna.

Kada su u pitanju djeca i malodobne osobe za koje je karakteristično pomanjkanje roditeljske skrbi te ukoliko drugačije nije moguće, prema nekim autorima, jedan od najboljih načina skrbi i zaštite je smještavanje u drugu obitelj, koja mora biti takva da djetetu donosi maksimalnu dobit, a i to pod uvjetom da je sam postupak pravilno i stručno proveden (Bonačić, Rogulj, 1982; Zelić, 1982). I u dječje se domove smještavaju djeca iz iste kategorije, čiji je razvoj ugrožen ili onemogućen u vlastitoj obitelji. No najčešće bi dječji dom, bez obzira na njegovu kvalitetu, trebao biti samo prelazno rješenje dok se ne osiguraju uvjeti za povratak u vlastitu obitelj, usvojenje, upućivanje u život izvan doma, odnosno primjenu kojega drugoga odgovarajućeg oblika socijalne skrbi (Bakarić-Mihanović, 1982). Premda su takve mjere najbolje moguće rješenje u određenoj situaciji, već zbog samih razloga zbog kojih je do njih moralo doći, potrebno je razmišljati i o eventualnim nepoželjnim učincima kod djece i mladeži u tretmanu, osobito ukoliko izostane

djelotvorna briga o djeci te praćenje okolnosti njihova smještaja i života u drugoj obitelji ili domu. Uostalom, ovo vrijedi i za druge institucije koje imaju značajnu preventivnu funkciju, ali čiji neadekvatan i slab rad može kod mladih ljudi ostvariti čak i neposredno kriminogeno djelovanje. Ovamo se pod takvim okolnostima, ubrajaju i ustanove za resocijalizaciju (Jašović, 1978).

Babić i Mikšaj-Todorović (1988) provele su ispitivanje na uzorku mladih punoljetnih delinkvenata (N=509) da bi utvrdile povezanost značajki eventualnoga recidivirajućeg ponašanja s jedne strane te prethodno poduzetih intervencija institucija socijalne skrbi. Pri tome su vrste i karakter intervencija predstavljali i indikatore za procjenu nekih obiteljskih prilika ispitanika. Pretpostavka od koje se u tom radu pošlo bilo je postojanje statistički značajne i pozitivne povezanosti ranijeg boravka u odgojnoj ustanovi i domu za preodgoj sa svim oblicima recidivirajućega ponašanja. Istovremeno, ne očekuje se povezanost ostalih intervencija institucija socijalne skrbi (smještaj u drugu obitelj i dječji dom) s recidivirajućim ponašanjem. Na žalost, osim boravka u odgojnoj ustanovi te domu za preodgoj, i ostali nabrojani oblici intervencija institucija socijalne skrbi u statistički su značajnoj vezi s recidivirajućim delinkventnim ponašanjem.

Upućivanje u dom za preodgoj, u kojemu se u vrijeme ispitivanja nalaze ispitanici ovoga rada, izriče se ukoliko se utjecaj na malodobnika može postići samo u ustanovi koja organizacijom i sadržajem rada omogućuje trajno i pojačano djelovanje. Kako je istaknuto u Osnovnom krivičnom zakonu Republike Hrvatske (Pavišić, 1993:118) "kod ocjene o potrebi izricanja te mjere treba naročito uzeti u obzir težinu i prirodu krivičnoga djela i okolnost eventualnoga ranijeg izricanja odgojnih mjera ili maloljetničkog zatvora. Mjera traje od jedne do pet godina o čemu sud naknadno odlučuje."

Dakako da se sveobuhvatno rješenje preveniranja takve situacije nalazi u ranoj identifikaciji rizičnih momenata u procesu socijalizacije mlade osobe, a potom i pravovremenim intervencijama. Ponekad će, međutim, tek neki od oblika upadljivog ponašanja djeteta biti prvi znak da je potrebno ispitati da li su uvjeti u kojima živi, odgovarajući ili ne (Mikšaj-Todorović i Uzelac, 1991). U radu u kome se bavi obiteljskim prilikama učenika, kao čimbenicima rizičnosti razvoja djeteta, Bašić (1991) navodi i istraživanja prema kojima u te čimbenike, između ostaloga, spadaju i neadekvatna obiteljska struktura kao i njen loš socijalni i materijalni status. Međutim, niti jedno

društvo nije u situaciji, niti bi to bilo poželjno, da provodi potpunu kontrolu nad svim uvjetima čovjekovog života i ponašanja. Već je s te strane, da ne govorimo o općim, objektivnim uvjetima društva, domet prevencije ograničen.

Dvije su, dakle osnovne i u praksi najdjelotvornije indikacije na osnovu kojih se, od strane institucija socijalne skrbi, poduzimaju odgovarajuće intervencije prema malodobnoj osobi i njejoj obitelji. To su pojavni oblici poremećaja u ponašanju malodobnika i njegova obiteljska situacija.

Težište reagiranja spomenutih institucija nesumnjivo ide u pravcu značajki ličnosti malodobnika i sredine u kojoj žive. No, za razliku od institucija socijalne skrbi, krivično je pravo u prvom redu usmjereno na to da reagira na povrede objektivnoga pravnog reda a ne na otkrivanje i uklanjanje psihičkih nedostataka pojedinaca, iako se o tome može usporedo voditi računa. Pri ocjeni značaja djela odnosno stupnja društvene opasnosti malodobnih počinitelja kaznenih djela, potrebno je prije svega raspolagati što je moguće točnijom procjenom o tome, do koje su mjere dosadašnjim odgojem, u njihovoj svijesti razvijeni preduvjeti da se ubuduće odupiru iskušenju da neku potrebu zadovoljavaju ili nastali problem razrješavaju kaznenim djelom. Potrebno je utvrditi i da li je kod delinkventnoga ponašanja malodobnika riječ isključivo ili pretežno o kriminalnom ekscesu uvjetovanom prolaznim, puberalnim ili adolescentnim previranjima ili o modelu ponašanja koji je manje ili više logična posljedica bilo dotadašnjega negativnog procesa razvoja ličnosti, bilo negativnog stjecaja prilika u kojima malodobna osoba živi (Hirjan, Singer, 1978). Prema Grozdanić (1994) međutim, izuzetan se značaj pridaje promjenama u tretiranju malodobničke delinkvencije unutar odvojenoga zakona a koje su vidljive u, već postojećem, Nacrtu Zakona o maloljetničkoj sudbenosti. Prema Novoselec (1994) npr. novosti i u odredbama o sudioništvu kod činjenja kaznenih djela odrazit će se i na sudioništvo kada su u pitanju malodobni počinitelji. Nadalje, niz temeljnih postavki za oblikovanje hrvatskoga materijalnoga kaznenog prava odrazit će se bitnije i na maloljetničku sudbenost, kao npr. da nema kaznene prinude bez krivnje za počinjeno djelo (Horvatić, 1994:26) što je pak temelj za uvođenje načela određenog trajanja kazneno pravnih sankcija (Horvatić, 1994:22). Sve mjere i postupci na koje se ove postavke ne bi mogle primijeniti, bit će regulirane posebnim zakonima, što u konkretnom slučaju znači da će brojna pitanja malodobničke delinkvencije biti transponirana s područja pravosudne problematike u neka druga područja, ponajviše

ono koje se bavi socijalnom skrbi.

2. CILJ RADA

Cilj je rada ispitati da li su prema obiteljima malodobnih delinkvenata, smještenih u dom za preodgoj ili prema njima samima, ranije poduzimane intervencije institucija socijalne skrbi, kakve te da li su one u nekoj vezi sa strukturom, socijalnim i materijalnim statusom obitelji. Ukoliko je i tako, ne možemo ishitreno suditi o tome kako su primjenjene intervencije (osim u konkretnim slučajevima našeg istraživanja) općenito posvema neučinkovite, jer ne raspolažemo valjanim podacima o njihovoj primjenjivosti prema brojnim drugim obiteljima i njihovoj djeci - odnosno njihovoj sveukupnoj učinkovitosti.

3. METODA

Podaci za ovo istraživanje prikupljeni su iz dokumentacije Okružnoga suda u Zagrebu, za 172 osobe obaju spolova, koje su u dobi između 14 i 21 godine života, u razdoblju od 1982. do 1990. godine bile uključene u institucionalni tretman (dom za preodgoj). U uzorak ispitanika ušle su one osobe za koje su bili dostupni svi traženi podaci.

Varijable za ovaj segment istraživanja organizirane su u tri logička skupa : (1) struktura obitelji, (2) socijalno ekonomski status obitelji i (3) ranije primjenjivane intervencije službe socijalne skrbi. U obradi podataka prvi i drugi skup tretirani su kao jedinstveni skup varijabli:

Struktura i socijalno ekonomski status:

01. S kim ispitanik živi u vrijeme počinjenja glavnoga kaznenog djela (s oba roditelja, s jednim roditeljem, kod šire obitelji, u ustanovi, drugo)
02. S kim je ispitanik živio ranije (samo u roditeljskoj kući, djelomično izvan roditeljske kuće, samo izvan roditeljske kuće)
03. S koliko osoba ispitanik živi u domaćinstvu u vrijeme počinjenja glavnoga kaznenog djela (sam, s jednom ili dvije osobe, s tri ili četiri osobe, s više od četiri osobe)
04. Bračnost ispitanika (bračno dijete, vanbračno dijete)
05. Da li su roditelji ispitanika živi u vrijeme počinjenja glavnoga kaznenog djela (oba živa, samo jedan živ, nisu)
06. Da li roditelji ispitanika žive zajedno u vrijeme počinjenja kaznenoga djela (da, ne)
07. Da li su roditelji ispitanika razvedeni (ne,

da)

08. Položaj djeteta u obitelji (jedinac, najmlađe dijete, srednje dijete, najstarije dijete)
09. Koliko ispitanik ima braće ili sestara (jedinac, jednog / jednu, dvoje, troje, više od troje)
10. Doseljenost obitelji (starosjedioci, iz glavnoga grada Republike ili sjedišta okružnog suda, iz sjedišta općine, niti sjedišta općine)
11. Broj promjena mjesta boravišta obitelji nakon rođenja ispitanika (nisu mijenjali, jednom, dva puta, više od dva puta)
12. Školska sprema oca (viša ili visoka, srednja, niža, osnovna, bez osnovne škole)
13. Školska sprema majke (viša ili visoka, srednja, niža, osnovna, bez osnovne škole)
14. Zaposlenost oca (da, ne)
15. Zaposlenost majke (da, ne)
16. Zaposlenost oca u inozemstvu (nije radio, radio)
17. Zaposlenost majke u inozemstvu (nije radila, radila)
18. Tko se pretežno bavio odgojem ispitanika (oba roditelja, jedan roditelj, baka/djed, druga rodbina, druge osobe, nitko)
19. Da li se roditelji bave samo poljodijelstvom (da-oba roditelja, da-jedan roditelj, niti jedan roditelj)
20. Obitelj stanuje (u vlastitoj kući, u vlastitom stanu, stanarsko pravo, podstanari)
21. Ekonomski status obitelji (iznad prosjeka, prosječan, slab, veoma loš)

Ranije primjenjivane intervencije institucija socijalne skrbi:

22. Vrijeme prve evidencije (ranije i prigodom promatranoga kaznenog djela, samo ranije, samo povodom promatranoga kaznenog djela, nije bilo)
23. Intervencije institucija socijalne skrbi prema (ispitaniku i drugim članovima obitelji, samo članovima obitelji, samo ispitaniku, nije bilo)
24. Ispitanik liječen u svezi s problemima u ponašanju (da, ne)
25. Ispitanik ambulatno opserviran u svezi s problemima u ponašanju (da, ne)
26. Ispitanik stacionarno opserviran (da, ne)
27. Ispitanik smještan u drugu obitelj (da, ne)
28. Ispitanik smještan u prihvatilište, ne zbog opservacije (da, ne)
29. Ispitanik smještan u odgojnu ustanovu (ne, da)

U obradi informacija utvrdit će se kanonička povezanost između skupova varijabli strukture i socijalno ekonomskog statusa obitelji te varijabli primjenjenih intervencija institucija socijalne skrbi. Primjenjena je standardna biortogonalna kanonička

korelacijska analiza Harolda Hotellinga uz dodatnu transformaciju značajnih kanoničkih faktora u jednostavnu strukturu, definiranu maksimaliziranjem varimax kriterija (program CANCAN iz programoteke SRC-a u Zagrebu).

4. REZULTATI I DISKUSIJA

4.1. Analiza koeficijenata korelacije među varijablama

Da bi se sistematično prišlo rješavanju izvornog problema, odnosno da se iz višedimenzionalnog prostora dođe do manjedimenzionalnoga, a da se ne izbacijepreviše informacija od neke važnosti, polazna točka uvijek je matrica korelacija varijabli; to je izvorna matrica originalnih varijabli. Najprije će biti razmotrene korelacije između varijabli prvoga seta, koje opisuju strukturu i socijalno ekonomski status obitelji ispitanika (tablica 1.)

Korelacije među varijablama uglavnom su pozitivne i u pravilu veoma niske. Varijable čije korelacije s ostalima ne prelaze visinu .35 (a većina je znatno ispod) opisuju broj osoba s kojima malodobnik živi u vrijeme počinjenog djela, da li su roditelji živi u vrijeme počinjenja djela, bračnost ispitanika, položaj ispitanika u obitelji, doseljenost obitelji, broj promjena mjesta boravišta obitelji, te zaposlenost oca i majke. Srednje visoka pozitivna povezanost može se konstatirati između svega nekoliko varijabli. Tako je relativno logična povezanost varijable koja opisuje s kim malodobna osoba živi u vrijeme izvršenja djela, s varijablama: da li roditelji žive zajedno u vrijeme počinjenog djela, ali i s kim je živio ranije te tko se pretežno bavio njegovim odgojem. To se odnosi i na vezu među varijablama koje opisuju zajednički život roditelja u vrijeme počinjenja djela i njihov razvod. Vrijedi još samo spomenuti vezu između varijabli koje pružaju informacije o zaposlenosti oca i majke u inozemstvu. Zanimljivo je da varijabla koja opisuje ekonomski status obitelji ne ostvaruje vezu vrijednu pažnje niti s jednom drugom, osim možda s informacijom o tome tko se pretežno bavio odgojem ispitanika (.32).

U tablici 2. opisane su interkorelacije među varijablama koje se odnose na intervencije institucija socijalne skrbi prema ispitanicima i njihovim obiteljima. Korelacije među varijablama uglavnom su niske i pozitivne. Prividni izuzetak čini varijabla koja informira o tome da li je ispitanik ranije smještan u odgojnu ustanovu, čije su sve veze s drugim varijablama, doduše, niske, ali negativne. Riječ je o tome da kategorije ove varijable u upitniku ne poštuju kriterij kojim se rukovode sve ostale iz ovoga seta. Vrijedi posebno razmotriti svega

nekoliko pozitivnih korelacija srednje visine. U prvom slučaju povezanost je dakako, logična jer prva varijabla ispituje da li je uopće bilo zaštitnih intervencija institucija socijalne skrbi, a druga ispituje vrijeme te evidencije. Pozitivna veza može se konstatirati i među varijablama koje se odnose na liječnički tretman ispitanika s jedne strane te ambulantnu opservaciju s druge, oba u svezi s njihovim ponašanjem. Slično su povezane i informacije o smještavanju ispitanika u drugu obitelj te u prihvatilište.

U tablici 3. prikazane su korelacije među varijablama strukture i socijalno ekonomskog statusa obitelji te varijablama intervencija institucija socijalne skrbi prema ispitanicima i njihovim obiteljima. Analizom tablice, neočekivano se može konstatirati da su korelacije među varijablama izuzetno niske. Činjenica da su uglavnom negativne logična je, jer su varijable uređene tako da kod varijabli koje opisuju strukturu i socijalno ekonomski status obitelji, kategorije koje opisuju povoljnu obiteljsku situaciju imaju manju vrijednost, a kod varijabli intervencija socijalne skrbi, kategorije koje opisuju primjenu same intervencije, također imaju manju vrijednost (izuzetak čini smještavanje ispitanika u odgojnu ustanovu). Drugim riječima, negativni predznak općenito znači da uz povoljno stanje u obitelji uglavnom nisu primjenjivane intervencije institucija socijalne skrbi i obratno. Najviša vrijednost koeficijenata korelacije ne prelazi .40. On se odnosi na vezu između varijable koja opisuje s kim je ispitanik živio ranije i varijable koja informira da li je smještan u drugu obitelj, odnosno varijable koja informira da li je ispitanik smještan u odgojnu ustanovu (.34). S iste dvije varijable intervencija povezana je i varijabla koja informira o tome s kim je ispitanik živio u vrijeme počinjenja djela. I na kraju, vrijedno je spomenuti vezu između varijable koja opisuje prema kome su intervencije usmjerene i varijable ekonomskog statusa obitelji.

4.2. Kanoničke relacije između prostora strukture i socijalno ekonomskog statusa obitelji te prostora intervencija institucija socijalne skrbi

Kanoničkom korelacijskom analizom utvrđena je značajna povezanost dvaju parova kanoničkih varijabli među navedenim prostorima (tablica 4.)

Povezanost prvoga para kanoničkih varijabli je dosta visoka, a drugoga, srednje visine. U tablici 5. prikazani su kanonički faktori (F1) i kanonički koeficijenti (K1) u prostoru strukture i socijalno ekonomskog

statusa obitelji ispitanika, a u tablici 6. kanonički faktori (F2) i kanonički koeficijenti (K2) u prostoru intervencija institucija socijalne skrbi.

P r v i kanonički faktor u prostoru strukture i socijalno ekonomskog statusa obitelji ispitanika definiran je životom ispitanika izvan roditeljske kuće, doseljenošću obitelji iz manjeg mjesta, pretežnim odgojem ispitanika od strane drugih osoba ili čak nikoga, slabim ili veoma lošim ekonomskim statusom obitelji te životom ispitanika s većim brojem ljudi u vrijeme kada je počinjeno djelo. Riječ je o obilježjima koja su dostatna da se u opisu obitelji na kakve ukazuje ovaj faktor, poslužimo, u kriminologiji često upotrebljavanim terminom "multiproblemska porodica". Iako se slažemo s tvrdnjom da su djelomične veze između pojedinih obilježja obitelji i pojave delinkventnog ponašanja čak i kod visokih statističkih povezanosti, samo manje ili veće indicije da određeno obiteljsko stanje u određenoj mjeri povećava rizik pojave delinkventnog ponašanja, ali ne daju i konačno objašnjenje stvarne prirode te veze (Singer, Mikšaj-Todorović, 1993), kada su u pitanju multiproblemski opterećene obitelji, možemo govoriti o vrlo visokom riziku. Istraživanja su, u najmanju ruku, pokazala da je visoka vjerojatnost činjenja težih oblika kaznenih djela kao i recidiviranja, upravo kod onih malodobnih osoba koje potječu iz spomenutih obitelji (Križ, 1980; Mikšaj-Todorović, 1987). Istovremeno međutim, takve obitelji po prirodi su stvari, od najvažnijeg interesa za institucije socijalne skrbi.

P r v i kanonički faktor u prostoru intervencija institucija socijalne skrbi opisan je nizom poduzetih intervencija: smještavanjem ispitanika u drugu obitelj, interveniranjem prema članovima obitelji, ambulantnim opserviranjem ispitanika u svezi s njihovim ponašanjem te smještavanjem ispitanika u prihvatilište ali ne i u odgojnu ustanovu.

Sve ukazuje na to da multiproblemske obitelji ne ostaju izvan pažnje institucija socijalne skrbi, ali za mnoge mlade ljude koje reprezentira uzorak ispitanika u ovome radu, ona nije učinkovita. Slični su krajnji rezultati i u istraživanjima Vučinić-Knežević (1989) te već spomenutom, Babić i Mikšaj-Todorović (1988) gdje se pokazalo da su mlađi punoljetni delinkventi vrlo često, zajedno sa svojim obiteljima, evidentirani u institucijama socijalne skrbi i da su prema njima poduzete i određene intervencije.

D r u g i kanonički faktor u prostoru strukture i socijalno ekonomskog statusa obitelji, opisan je velikim brojem braće i sestara, lošim ekonomskim statusom obitelji, neprisustvom roditelja (smrt) u vrijeme izvršenja djela, nezaposlenošću oca te izvanbračnošću ispitanika. Ne nužno, ali također bi se moglo raditi

o obilježjima koja, kumulirana u obitelji, predstavljaju izvjesne indikatore potrebe za intervencijama.

D r u g i kanonički faktor u prostoru intervencija institucija socijalne skrbi uključuje neke (ne može se specificirati) intervencije prema obitelji ali i upućivanje ispitanika u odgojnu ustanovu uz odsustvo njihove ambulantne opservacije ili prethodnog liječenja.

I u ovom kanoničkom faktoru riječ je o strukturno i ekonomski problematičnim obiteljima prema kojima su, doduše, poduzimane neke intervencije, ali činjenica da je dobrim dijelom došlo i do upućivanja ispitanika u odgojnu ustanovu, govori da su se ti uvjeti teško mogli sanirati pa je procijenjeno da je za ispitanike bolje da budu izdvojeni. Naime, čak i kad je u pitanju izvršenje kaznenog djela, kod upućivanja u odgojnu ustanovu prvenstveno se gleda na to da li se odgoj i preodgoj malodobnika "može postići bez njegova potpunoga odvajanja iz sredine u kojoj živi" (Pavišić, 1993:118).

Smještaj malodobnika u institucionalni tretman trebao bi biti krajnja instancija reagiranja na društveno neprihvatljivo ponašanje ili uvjete života u obitelji. Ipak, u već spomenutim istraživanjima Vučinić-Knežević (1989) te Babić i Mikšaj-Todorović (1988) upravo je to najčešća od svih, ranije poduzimanih intervencija institucija socijalne skrbi, kod mlađih punoljetnih delinkvenata.

I u ovom istraživanju pokazalo se da je (iako su prema ispitanicima i njihovim obiteljima poduzimane intervencije institucija socijalne skrbi u svezi s njihovim ponašanjem ili obiteljskim prilikama) sve što je bilo poduzeto, očividno bilo i neučinkovito, jer su ispitanici u vrijeme ispitivanja smješteni u dom za preodgoj. Premda se prema ovoj populaciji provode različite mjere i akcije preventivnog karaktera, iz ovoga i sličnih ispitivanja proizlazi da još nisu iskorištene sve mogućnosti društva, naime, da izostaje jača organizirana, i osmišljena povezanost svih stručnih službi i institucija koje se bave ovom problematikom. Neki vidljiviji napredak teško se tako skoro može očekivati, jer se objektivne teškoće koje su u nas direktna posljedica prvenstveno ratnih događanja, neće moći prevladati u kratko vrijeme. Budući Zakon o maloljetničkoj sudbenosti, kako je to zamišljeno Nacrtom, mogao bi bitnije pridonijeti učinkovitijoj podjeli zadataka vezanih za prevenciju delinkventnog ponašanja djece i mladeži, ali osim u području kaznenoga prava potrebne su i korijenite reforme u drugim područjima, posebice onom koje pokriva djelatnost institucija socijalne skrbi.

5. LITERATURA

01. Babić, V., Lj. Mikšaj-Todorović (1988): Relacije između ranije delinkventne aktivnosti mladih počinitelaca krivičnih djela i poduzetih socijalno zaštitnih intervencija. Fakultet za defektologiju Sveučilišta u Zagrebu - Zavod za socijalni rad grada Zagreba. Zagreb.
02. Bakarić-Mihanović, A. (1982): Suradnja između centara za socijalni rad, dječjih domova, hranitelja i roditelja u SR Hrvatskoj. U: Društvena organiziranost na rješavanju nekih problema porodice i mladih. Republički zavod za socijalni rad SRH. Zagreb, 153 -163.
03. Bašić, J. (1991): Obiteljske prilike učenika u različitim razredima osnovne škole kao faktori rizičnosti razvoja djeteta. Defektologija, 27, 1; 11-29
04. Bonačić, Lj., N. Rogulj (1982): Psihijatrijsko psihološka obrada usvojitelja i usvojenika. U: Društvena organiziranost na rješavanju nekih problema porodice i mladih. Republički zavod za socijalni rad SRH. Zagreb. 136-140.
05. Grozdanić, V. (1994): Sistem sankcija u Nacrtu novog hrvatskog kaznenog zakonika. Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Zagreb, 1, 1; 11-37
06. Hirjan, F., M. Singer (1978): Maloljetnici u krivičnom pravu. Informator. Zagreb.
07. Horvatić, Ž. (1994): Temeljne postavke za oblikovanje hrvatskog materijalnog kaznenog prava de lege ferenda. Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Zagreb, 1, 1; 11-37
08. Jašović, Ž. (1978): Kriminologija maloletničke delinkvencije. Naučna knjiga. Beograd.
09. Križ, Đ. (1980): Socijalno-patološke pojave u porodici maloljetnih recidivista na području SR Hrvatske. Magistarski rad, Zagreb.
10. Mikšaj, Lj. (1982): Porodične prilike maloljetnih delinkvenata kao indikatori socijalno zaštitnih intervencija. U: Društvena organiziranost na rješavanju nekih problema porodice i mladih. Republički zavod za socijalni rad SRH. Zagreb. 219-228.
11. Mikšaj-Todorović, Lj. (1988): Porodične i socio-demografske karakteristike maloljetnih delinkvenata u SR Hrvatskoj u relaciji s nekim oblicima poremećaja u ponašanju. Disertacija. Zagreb.
12. Mikšaj-Todorović, Lj., Uzelac, S. (1991): Osnovna obilježja ispitanih oblika ponašanja. Defektologija, 27, 1; 45-71
13. Novoselec, P. (1994): Pretpostavke kažnjivosti u novom hrvatskom kaznenom zakoniku. Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Zagreb, 1, 1; 38-48
14. Singer, M. i sur. (1980): Struktura i teritorijalna rasprostranjenost kriminaliteta maloljetnika u Zagrebu. USIZ socijalne zaštite grada Zagreba - Zavod za socijalni rad, Sveučilišni računski centar. Zagreb.
15. Singer, M., Lj. Mikšaj-Todorović (1993): Delinkvencija mladih. Globus. Zagreb.
16. Pavišić, B. (1994): Osnovni krivični zakon Republike Hrvatske. Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske. Zagreb.
17. Petak, O. (1982): Procjenjivanje neprilagođenog, devijantnog ili poremećenog ponašanja. U: Društvena organiziranost na rješavanju nekih problema porodice i mladih. Republički zavod za socijalni rad SRH. Zagreb. 191-199.
18. Vučinić-Knežević, M. (1989): Kriminalni povratak mladih delinkvenata s posebnim osvrtom na neke karakteristike ličnosti i ponašanja te rane socijalno zaštitne intervencije. Zagreb. Magistarski rad.
19. Zelić, N. (1982): Porodično-pravna i socijalna zaštita djece bez roditeljskog staranja s posebnim osvrtom na smještaj djece u drugoj obitelji. U: Društvena organiziranost na rješavanju nekih problema porodice i mladih. Republički zavod za socijalni rad SRH. Zagreb. 163-171.

PRILOZI

Tablica 1. Interkorelacije među varijablama prvoga seta (struktura i socijalno ekonomski status obitelji)/Intercorrelations between the first set variables (structure and socio-economic family status)

	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10	11	12
01	1.0											
02	0.6	1.0										
03	0.2	0.2	1.0									
04	0.2	0.3	0.1	1.0								
05	0.1	0.0	0.1	-0.0	1.0							
06	0.5	0.4	-0.0	0.3	0.3	1.0						
07	0.3	0.2	-0.1	-0.1	-0.1	0.5	1.0					
08	-0.3	-0.2	0.1	-0.1	-0.1	-0.3	-0.2	1.0				
09	-0.1	-0.1	0.2	-0.1	0.0	-0.2	-0.2	0.5	1.0			
10	0.0	0.0	0.1	0.0	-0.1	-0.0	-0.0	0.1	0.3	1.0		
11	0.2	0.2	0.1	0.3	0.0	0.2	0.0	-0.2	-0.0	0.1	1.0	
12	0.0	-0.0	0.2	0.0	0.1	-0.1	-0.1	0.2	0.4	0.1	0.1	1.0
13	0.1	0.0	0.2	0.1	0.1	-0.0	-0.1	0.1	0.3	0.2	0.2	0.5
14	0.1	0.0	0.1	0.2	0.2	0.2	-0.0	0.0	0.2	-0.0	0.2	0.3
15	0.0	0.0	-0.0	0.0	0.1	0.0	-0.2	0.1	0.3	0.0	-0.0	0.3
16	0.1	0.2	0.0	-0.1	0.0	0.1	-0.0	0.0	-0.1	0.1	0.1	-0.0
17	0.2	0.4	-0.1	0.2	0.0	0.2	0.0	-0.1	-0.2	-0.1	0.1	-0.1
18	0.4	0.4	0.2	0.2	0.2	0.3	0.1	-0.2	0.0	0.1	0.2	0.2
19	0.1	0.1	-0.1	0.1	-0.0	0.1	-0.0	-0.2	-0.3	0.1	0.1	-0.3
20	0.1	0.1	0.0	0.2	0.0	0.2	0.1	-0.2	-0.3	-0.0	0.3	-0.2
21	0.2	0.1	0.1	0.2	0.2	0.2	0.0	0.1	0.2	0.0	0.1	0.2

nastavak tablice 1. /continued

	13	14	15	16	17	18	19	20	21
13	1.0								
14	0.2	1.0							
15	0.3	0.2	1.0						
16	-0.0	-0.0	-0.0	1.0					
17	-0.1	-0.1	0.1	0.4	1.0				
18	0.2	0.1	0.2	0.0	0.1	1.0			
19	-0.2	-0.2	-0.3	-0.0	0.1	-0.1	1.0		
20	-0.1	0.0	-0.1	0.0	0.1	0.1	0.3	1.0	
21	0.3	0.3	0.3	-0.1	-0.1	0.3	-0.1	2.2	1.0

Tablica 2. Interkorelacije među varijablama drugoga seta (intervencije institucija socijalne skrbi) / Intercorrelations between second set variables (interventions of social welfare institutions)

	22	23	24	25	26	27	28	29
22	1.0							
23	0.5	1.0						
24	0.2	0.2	1.0					
25	0.2	0.3	0.5	1.0				
26	0.2	-0.0	0.0	-0.0	1.0			
27	0.1	0.2	0.2	0.0	0.1	1.0		
28	-0.0	0.0	0.1	-0.1	0.1	0.3	1.0	
29	0.3	-0.2	-0.1	-0.0	-0.0	-0.1	-0.3	1.0

Tablica 3. Kroskorelacije među varijablama prvoga i drugog seta (strukture i socijalnoekonomskog statusa obitelji u odnosu na intervencije institucija socijalne skrbi) / Crosscorrelations between first and second set variables (structure and socio-economic family status related to interventions of social welfare institutions)

	22	23	24	25	26	27	28	29
01	-0.1	-0.1	-0.2	-0.1	-0.0	-0.3	-0.3	0.4
02	-0.1	-0.2	-0.2	-0.0	-0.0	-0.4	-0.2	0.3
03	-0.1	-0.2	-0.2	-0.1	-0.1	-0.2	-0.1	0.1
04	-0.0	-0.3	-0.1	-0.1	-0.1	-0.3	-0.1	0.0
05	-0.1	-0.1	0.1	0.1	-0.1	-0.0	-0.1	0.0
06	-0.2	-0.2	-0.0	0.0	-0.1	-0.2	-0.1	0.2
07	-0.0	-0.0	-0.1	-0.1	0.1	-0.0	-0.0	0.1
08	0.1	-0.0	0.0	-0.0	0.1	0.2	0.0	-0.0
09	-0.1	-0.2	0.1	0.0	0.0	0.1	-0.0	-0.0
10	-0.1	-0.0	-0.1	-0.1	0.1	-0.1	-0.0	0.0
11	-0.1	-0.0	-0.0	0.1	-0.2	-0.2	-0.2	0.0
12	0.0	-0.0	0.1	0.1	-0.0	0.1	-0.0	0.1
13	-0.0	-0.1	-0.0	0.1	0.0	-0.1	-0.1	-0.0
14	-0.0	-0.1	0.1	0.0	-0.1	-0.0	-0.1	0.0
15	0.0	-0.2	-0.1	-0.0	-0.1	0.0	-0.1	0.1
16	-0.0	0.1	0.0	0.0	0.1	-0.2	-0.1	0.1
17	-0.0	-0.0	-0.0	0.0	0.0	-0.1	-0.0	0.2
18	-0.2	-0.3	-0.1	-0.1	-0.0	-0.4	-0.2	0.2
19	-0.0	0.0	-0.1	-0.1	-0.1	-0.0	-0.0	-0.1
20	-0.1	-0.1	-0.3	-0.1	-0.2	-0.2	-0.1	0.0
21	-0.2	-0.3	-0.1	-0.1	0.0	-0.1	-0.2	0.1

Tablica 4. Korelacije kanoničkih varijabli / Correlations of canonical variables

	C	C2	P
1	0.67	0.45	0.99
2	0.53	0.28	0.94*
3	0.44	0.19	0.55
4	0.40	0.16	0.07
5	0.34	0.12	0.09
6	0.29	0.08	0.06
7	0.25	0.06	0.08
8	0.24	0.06	0.19

Tablica 5. Značajni kanonički faktori (F) i kanonički koeficijenti (K) u prostoru strukture i socijalno ekonomskog statusa obitelji/ Significant canonic factors (F) and coefficients (K) in domain of structure and socio economic family status

	F1	F2	K1	K2
01	-0.69	0.27	-0.35	0.56
02	-0.72	0.17	-0.33	0.19
03	-0.41	-0.00	-0.15	0.02
04	-0.46	-0.32	-0.33	-0.28
05	-0.07	-0.34	-0.07	-0.16
06	-0.36	-0.28	0.30	-0.56
07	-0.15	0.15	-0.17	0.10
08	0.14	-0.12	-0.03	0.07
09	-0.01	-0.47	-0.12	-0.57
10	-0.10	0.09	-0.00	0.27
11	-0.26	-0.13	0.08	-0.17
12	0.04	-0.11	0.32	0.19
13	-0.21	-0.23	-0.14	-0.10
14	-0.08	-0.33	0.05	-0.00
15	-0.19	-0.26	-0.10	-0.08
16	-0.18	0.21	-0.12	-0.02
17	-0.22	0.12	-0.02	0.07
18	-0.63	-0.20	-0.28	-0.23
19	0.01	-0.00	0.07	-0.28
20	-0.29	0.14	-0.20	0.28
21	-0.45	-0.40	-0.19	-0.19

Tablica 6. Značajni kanonički faktori (F) i kanonički koeficijenti (K) u prostoru intervencija institucija socijalne skrbi/ Significant canonic factors (F) and coefficients "K" in domain of social welfare institutions

	F1	F2	K1	K2
22	0.24	0.24	-0.12	-0.00
23	0.54	0.67	0.34	0.96
24	0.52	-0.35	0.28	-0.37
25	0.25	-0.25	0.04	-0.31
26	-0.02	0.14	-0.03	0.16
27	0.78	-0.05	0.54	-0.12
28	0.46	0.08	0.26	0.11
29	-0.48	0.26	-0.31	0.42

RELATIONSHIP BETWEEN FAMILY STRUCTURE AND SOCIO-ECONOMIC STATUS OF JUVENILE DELINQUENTS AND INTERVENTIONS OF WELFARE INSTITUTIONS BEFORE ASSIGNING JUVENILES TO INSTITUTIONAL TREATMENT

Summary

The subject of research in this paper are earlier made interventions by social welfare institutions in the families of juvenile persons given the judicial measure of confinement in a home for juvenile delinquents. We a priori take as a starting point the statement that this measure, disregarding its number and quality, proved to be inefficient, because its purpose is, among others, to prevent the behavior disturbances in children to whose families (or to them themselves) the measure is oriented. Judicial measure of confinement in a home for juvenile delinquents is given if the juvenile who committed a crime could be influenced only in the institution that by its organization and work contents enables a permanent and reinforced effect. As it is emphasized in Basic penal code of Republic of Croatia (Pavišić, 1993): "in estimation of the need to give this measure one should especially take into consideration the graveness and nature of the crime and the circumstances of possible earlier judicial measures or juvenile prison sentences. The measure lasts from one to five years; the court determines its duration afterwards."

The aim of this paper is to examine whether the social welfare institutions undertook some interventions in the families of juvenile delinquents confined in homes for juvenile delinquents, whether these institutions cared for delinquents themselves, what was the nature of this care and whether these interventions were in some relation to the structure and social-economical status of their families.

Data for this research was collected from Zagreb district court, for 172 persons of both sexes included in institutional treatment (home for juvenile delinquents) when they were between 14 and 21 years old.

The variables for this segment of the research are organized in three logical sets: a) family structure, b) social-economical family status, and c) earlier interventions of social welfare services. In data elaboration, the first and the second set were treated as one set of variables.

The structure and social-economical family status is described by the following variables:

01. With whom did the subject live when the main offence was committed (with both parents, with one parent, with relatives, or other)
02. With whom did the subject live earlier (only in parents' home, partly outside the parents' home, only outside the parents' home)
03. With how many persons did the subject live in household when the main offence was committed (alone, with one or two persons, with three or four persons, with more than four persons)
04. Subject's marital status (a child in wedlock or out-of-wedlock)
05. Whether subject's parents were alive when the main offence was committed (both alive, only one alive, not alive)
06. Whether subject's parents lived together when the main offence was committed (yes, no)
07. Whether subject's parents are divorced (yes, no)
08. Child's position in the family (only child, the youngest child, middle child, the eldest child)
09. How many siblings the subject has (only child, one sibling, two, three, or more than three siblings)
10. Family immigration status (always lived in the district court area, moved from Republic's capital or the place which is the centre of district court, moved from commune center (not the centre of the district court), moved from village)
11. Number of changes of residence of the family after the subject was born (no changes, one, two, or more than two changes)
12. Father's education (college or junior college degree, high school, primary school, no primary school)
13. Mother's education (college or junior college degree, high school, primary school, no primary school)
14. Father's employment status (yes, no)
15. Mother's employment status (yes, no)
16. Father's employment status abroad (did not work, worked)
17. Mother's employment status abroad (did not work, worked)
18. Who was predominantly engaged in subject's upbringing (both parents, one parent, grandmother/grandfather, other relatives, other persons, nobody)
19. Whether subject's parents are employed only with agriculture (yes — both parents, yes — one parent, no — both parents)
20. Family lives (in their own house, in their own apartment, in state apartment, as tenants)
21. Economic status of the family (above average, average, fair, poor)

Earlier intervention by social welfare institutions are described by the following variables:

22. Date of first police record (earlier and when the observed crime was committed, only earlier, only when the observed crime was committed, has no record)
24. Subject's treatment concerning behavior problems (yes, no)
25. Subject treated without hospitalization concerning behavior problems (yes, no)
26. Subject's hospitalization (yes, no)
27. Subject's moving in other family (yes, no)
28. Subject's accommodation in charity centre not for treatment (yes, no)
29. Subject's accommodation in juvenile group home (yes, no)

In data elaboration, canonic connection between sets of structure and social-economical status variables and variables of interventions by social welfare service was established. We applied the standard bi-orthogonal canonic correlation analysis by Harold Hotelling, with additional transformation of significant canonic factors to a simple structure defined by maximalizing the varimax criteria (program CANCAN from the software library of University Informatic Centre in Zagreb).

In Table 1 variable inter-correlations in the space of structure and socio-economic family status are shown; in Table 2, variable inter-correlations in the space of social welfare institutions interventions are shown; in Table 3, correlations between the variables of the first and the second set are shown; in Table 4, canonic variables correlations are shown, in which it is evident that statistically significant connection of two pairs of canonic variables is established; in Table 5, canonic factors (F) and canonic quotients (K) in the space of structure and family social-economic factor are shown, and in Table 6, canonic factors and canonic quotients in the space of social welfare institutions interventions are shown. The orientation of the correlations should be viewed in the light of the fact that the variables are ordered in that manner that at the variables describing favorable family situation, correlations have smaller values, and at the variables of interventions by social welfare institutions, the categories describing the existence of the same intervention also have smaller values (the exception is variable 29: "Subject has been accommodated to a juvenile home").

The first canonic factor describes the weak economic family status, immigration status, subject's life outside his parents' home, upbringing by other persons (not parents) and great number of persons with whom subjects lived when they committed the offence. In the space of social welfare institution, this factor is described by a series of interventions and subject's accommodation in other family, by various interventions towards members of his family, by subject's treatment (without hospitalization) concerning their behavior, and by subject's accommodation in state charity centre, but not in the juvenile group home.

Everything points to the conclusion that multi-problem families, which, before all, do not participate in their children's upbringing, are in the scope of social welfare institutions' attention, but it has not been efficient for many young people represented by subject sample in this work.

The second canonic factor in the space of structure and social-economic family status is described by great number of siblings, bad economical family status, absence of parents (death) when the offence was committed, father's unemployment and out-of-wedlock status of the subject. In the space of interventions by social welfare institutions, this factor includes some (cannot be specified which) interventions towards family members, but also a confinement in a juvenile group home without previous treatment (without hospitalization).

In this canonical factor we also deal with problem families, from structural and economical viewpoint, although some interventions were undertaken towards them. But, the fact that subject were often confined in juvenile institutions reveals that these circumstances could hardly be rectified, and it has been assessed that it is better for the subjects to be separated from the family.

In this research, as in some other papers cited in this work, it has been shown that (although social welfare institutions undertook earlier interventions toward the subjects and their families concerning their behavior or family circumstances), every measure was evidently inefficient, because the subjects were accommodated in juvenile group homes when this research was carried out.

Key words: juvenile delinquents, young adult delinquents, interventions of welfare institutions, treatment